

Om sprit, nykterhet och lagstiftning. : En blick tillbaka - och en framåt.

Bratt, Ivan,

54 F Br.

• BRATT, I.

Polit. ekon.
mykt.
(Dor)
o

Kungl. biblioteket

0 0000 000038538

OM SPRIT, NYKTERHET OCH LAGSTIFTNING.

En blick tillbaka — och en framåt! av d:r *Ivan Bratt*.

En dag för nära tjugå år sedan vaknade Sverige en morgon och fann, att ingen sprit stod till att köpa, knappast vin eller öl. »Storstrejken» hade börjat dagen förut. Icke ett ord hade nämnts om förbud. Det kom som en tjuv om natten, varade några veckor, segrade — men försvann. Så nyktert hade dock Sverige aldrig varit förr, har ej heller varit det senare. Trots den sinande arbetsinkomsten gästade lyckan i tiotusentals svenska hem, där den förut varit en mycket sällsynt gäst.

Dessa korta alkoholfria veckor — i annat sammanhang har jag tillåtit mig kalla dem »förbudets smekmånad» — väckte plötsligt till liv i vårt land ett här icke förut skådat intresse för nykterhetsfrågan. Stora kretsar förstodo plötsligt, huru mycket spriten betydde för olyckan och huru litet, när allt kom omkring, den betydde för lyckan. Och vid den frivilliga förbudsomröstning, som verkställdes några veckor senare, avgävos omkr. 1,800,000 (adertonhundra tusen) röster för förbudet, under det att allenast 20,000 (tjugutusen) röstande ansågo sig böra anmäla motsatt mening.

Det var då! År 1922 verkställdes ånyo en förbudsomröstning, denna gång beslutad av statsmakterna. Förbudet fick 890,000 röster; motståndarne mobiliserade 925,000. Då även hos förbudets anhängare den meningen var allmän, att man icke borde söka införa en lagstiftning av denna genomgripande art, utan att ett avgjort folkflertal uttalat sig därför, hade genom omröstningen förbudsfrågan, i varje fall för det dåvarande, avförts från den politiska dagordningen.

Vad hade inträffat mellan de båda förbudsomröstningarna, som till den grad omkastat opinionen inom landet? Utomlands hade förbudstanken under mellantiden gått segrande framåt. Våra naboland, Norge och Finland, hade genomfört det, likaså det största och mäktigaste riket, det land, som för svenska nykterhetsvänner varit särskilt förebildligt, nämligen Förenta Staterna.

Inom Sverige hade under tiden den offentliga diskussionen i nykterhetsfrågan fördjupats, och nya erfarenheter om sprit, nykterhet och lagstiftning hade kommit till. Det är möjligt, att dessa omständigheter kunna förklara svängningen i opinionen gentemot förbudet.

En storstäding medvädring och

ommöblering hade onekigen verkstälts i den förrådskammare, där argumenten, som kunde nyttjas för eller mot förbudet, goda och mindre goda, voro sammanförda. Somliga t. o. m. av de bättre hade under tidernas lopp blivit betänkligt neddammade och kommit att skjutas undan av andra, som visserligen ansetts mera tidsenliga men vid närmare påseende voro mer pråliga än hållfasta.

Vad som särskilt drogs fram och i diskussionen kom mera till heders igen, var alkoholen följdvärkningar i socialt hänseende. Även om en del sifferuppgifter rörande dess anpart i fattigdom och brott måste tagas *cum grano salis*, återstod så mycket på detta område, som ej kunde fångas i siffror, men som fanns där ändå: råheten, som spriten framkallar, samlivet mellan man och kvinna, som den förgiftar, luften kring barnen, som den förpestar, och livets små glädjeämnen, som den ofta dödar, innan de ens hunnit se dagens ljus. En del planschier, föreställande suparlevar m. m., fingo däremot ställas undan, likaså siffror, kurvor och utläggningar om små alkoholdosers föregivna inverkan på hälsa och sjukdom, på livslängd och dödlighet; alkoholen som degenerationsfaktor (via ärftlighetsvägen) utmönstrades eller ställdes i reserv för eventuellt framtida bruk. Uppfattningen, att våra drinkare och de massor utan tal av unga och medelålders män, som dricka sig berusade, då de komma i tillfälle därtill, skulle vara sjuka människor, som lida av något slags »alkoholbegär», för vars botande skulle erfordras viss tid och viss vårdform, försvann omärkligt och en annan, mindre pjunkig och mera ändamålsenlig åskådning trädde i stället samt avsatte djupa spår i lagstiftningen.

Den största förändringen kom emellertid problemställningen i förbudsfrågan att undergå. Alkoholens skuldkonto må vara vilket som helst, alkoholen må vara överflödigt och onyttigt, det må vara vittnat och sant, att människorna leva lyckligare och bättre utan detta omdiskuterade njutningsmedel än med det — är därmed avgjort, att förbudsvägen är den riktiga? Människan ledes i sitt handlande ej endast av förnufts skull. Mot vetenskapliga sanningar och väl grundade erfarenhetsrön sätter hon tycke och smak, vanor och tradition, infall och lust att

göra just sådant, som inte är »rätt». Den ene säger: »Det är oförnuftigt att taga en snaps för att bli varm, enär det är fastslaget, att alkohol ej höjer men väl sänker kroppstemperaturen». Den andre svarar: »När jag fryser och tar mig en snaps, gör jag det inte för att höja min temperatur, utan helt enkelt därför, att jag *känner*, att den värmer och jag upphör att frysa». Med andra ord, det psykologiska momentet i problemställningen började skymta: man började fråga mindre »vad är rätt» än »vad synes rätt». Man gick vidare, och frågorna började att trängas, där förut svaren legat färdiga. En kriminalisering av dryckesseden, innan den i folkmedvetandet är dömd såsom moraliskt otillåten, vilken inverkan kommer den att medföra? Kanske kommer avhållsamhetsrörelsen, som i en atmosfär av frihet och ansvar så starkt gått framåt, att förlora åtskilligt av sitt grepp om sinnena, när friheten ersättes av lagens tvång, och ansvaret, som förut legat hos den enskilde, överflyttas på myndigheterna? Kanske kommer missnöjet från dem, som se sig störda i sina vanor, utan att erkänna, att dessa stört andra, att skapa en sådan oppositionell anda, att även de, som förut stått likgiltiga inför dessa drycker — den ännu icke utvecklade ungdomen och kvinnorna och många andra — smittas därav. Och slutligen kommer kanske undertryckandet av den lagliga handeln med alkoholdrycker att skapa förutsättningar för den olagliga handeln, där ett fåtals vinningslystnad och många njutningslystnad komma att skapa ett tillstånd, under vilket myndigheternas vaksamhet kan komma att slappas, ja, deras omutlighet att sättas på svåra prov.

Man började erinra sig, att sprit är lätt att framställa, lättare om möjligt att försälja, att inga deklarationer om att Sverige är en gammal rättsstat kan hindra ett smittande trots att spridas, att demokratin visserligen har »rätt» att stifta lagar, men knappast andra än den kan upprätthålla. Majoritet vid valurnorna visar (möjligen) vad folket vill, men icke vad det kan. Med andra ord, man började intressera sig mindre för frågan: är förbudet berättigat, än för en annan: är förbudet möjligt.

Denna förändrade problemställning ger en antyan om utgångspunkterna för den nya rörelse till den svenska nykterhetslagstiftningens pånyttfödelse och reformering, som tog sin början under det den första förbudsomröstningen förbereddes.

Att följa denna rörelse, som kan karakteriseras såsom en växelverkan

mellan enskildas initiativ och arbete och statsmakternas välvilliga om än dröjande medverkan, skulle föra för långt och i varje fall spränga ramen för denna korta uppsats. Några nakna data, belysande utvecklingens väg, må tjäna att uppriska läsarens minne.

År 1911 tillsattes den stora nykterhetskommittén, i vars direktiv skymtade regeringens intresse för idéer och förslag, som av författaren till denna uppsats under de närmaste åren dessförinnan framställdes och tillvunnit sig en viss uppmärksamhet i den offentliga diskussionen.

År 1913 överfördes systembolagens vinstmedel från kommunerna m. m. till statsverket. Samma år antogs lagen om behandling av alkoholister och den viktiga bestämmelsen om nykterhetsnämnder infördes. Detta år bildades likaledes A/B. Stockholmsystemet, avseende att inom den gamla lagstiftningens ram förverkliga nya idéer och skapa förutsättningar för en ny lagstiftning.

År 1914 framlade nykterhetskommittén sitt förslag till ny rusdrycks-lagstiftning.

År 1917 antogs nu gällande rusdryckslagstiftning att träda i kraft fr. o. m. ingången av år 1919.

Åren 1914—1919 karakteriserades inom systembolagsvärlden av en rastlös verksamhet, på viktiga punkter stödd av successiva beslut av riksdagen, för genomförande av individuell kontroll å utminuterungen, dock allenast för spritdrycker. Kontrollstyrelsen blev uppsiktsorgan över systembolagen. De privata vin- och spirituosahandlarna inlöstes till en början av A/B. Stockholmsystemet, sedermera av de av detta bolag bildade A/B. J. D. Grönstedt & Co. och A/B. Vin- & Spritcentralen.

År 1919 hade dessa sistnämnda bolag inlöst samtliga vin- och spirituosahandelsfirmor samt löst i samband därmed uppstående ersättningsproblem.

År 1923 lagfästes monopoliseringen av partihandeln. Samma års riksdag bestämde en övre alkoholgräns för ölet, som nära sammanföll med det forna pilsnerdrickats, ett beslut, som såväl ur allmän nykterhetssynpunkt var betydelsefullt, som ock befriade systembolagen från en omfattande verksamhet, ölförsäljningen, vilken de icke varit mäktiga påtaga sig, och för vilken dryck den tillämpade utminuteringskontrollen icke ägnade sig.

Detta är i breda drag vad som tilldrog sig under en tioårsperiod, som för svensk nykterhetslagstiftning varit fylld av mera djupgående omdanings-

arbete än vad fallet varit under någon föregående.

Skulle man i få ord söka karakterisera det viktigaste av vad som under dessa år hände och huru det hände, kan detta möjligen ske på följande sätt:

1) Avgörande steg togs till borttagande av kommunalt och privatekonomiskt vinstintresse inom rusdrycks-hanteringen.

2) Individuell utminuteringskontroll genomfördes. Nykterhetsnämnderna inrättades. Interneringsmöjligheter skapades.

3) Krogarna avskaffades, restaurantväsendet hyfsades, spritutskänkning före kl. 12 middagen förbjöds. Olets alkoholhalt topphögs.

Ett karakteristiskt drag i utvecklingen är, såsom ovan framhölls, växelverkan mellan enskildas initiativ och statsmakernas medverkan. Sålunda lagfästes den individuella kontrollen — »motboken» — först sedan metoden prövats under åtskilliga år. Måltids-tvång och i samband därmed stående begränsning av de utskänkta myckenheterna vunno tillämpning, innan dessa åtgärder på administrativ väg med stöd av under tiden stiftad lag vunnit burskap och stadga. Detsamma kan sägas jämväl rörande begränsningen av det enskilda vinstintresset inom den överlätna utskänkingsrörelsen. Slutligen företer monopoliseringen inom fabrikationen och importen samt parti-handeln med viner och spritdrycker samma drag: den verkställdes av på enskilt initiativ bildade, med enskilt kapital arbetande bolag flera år innan det faktiskt åvägabragta tillståndet för-ankrades i lagen.

Den tingens ordning, som nu råder i Sverige, har utsatts för mycken kritik, om än rättvisligen måste med-givas, att även mycket erkännande kommit den till del. Det ligger i sa-kens natur, att erkännandet varit mindre högröstat än kritiken. Det kanske icke behöves missuppfattas, om jag uttrycker den förhoppningen, att denna för framtiden måtte bli mera konstruktiv och mindre destruktiv än hittills varit fallet. Kritik av lagar och deras sätt att tillämpas kan givet-vis bereda vägen för nya och bättre lagar och för ett annat och riktigare tillämpningssätt. I allmänhet kvarstår det gamla i ganska orubbat bo med sina fel och förtjänster, tills det nya är färdigt att träda till. På nykter-hetsområdet förhåller det sig icke all-deles på samma sätt. På kanske in-ter annat område är »atmosfären» av den utslagsgivande betydelse för en lags effekt som på detta. En god lag med en god tillämpning kan under

olika atmosfäriska förhållanden verka väsentligt olika, ja, rent av ha en mot-satt verkan. Kritiken mot rusdrycks-lagstiftningen och mot de organisatio-ner och myndigheter, som ha med dess tillämpning att göra, skapar lät-tare atmosfär än kritiken mot andra motsvarande förhållanden och löper lättare risken att underminera det exi-sterande och försvara i stället för att förbereda det nya och bättre.

Det sätt, varpå det talas offentli-gen om sprit, restriktioner och förbud, kunde utan olägenhet bli ett annat. Alkoholens skadeverkningar undanhäl-las allmänheten eller bagatelliseras. Det självsvådiga, osmakliga och frän-stötande umgänget med spritdrycker är ett skrämmande nationellt, för vilket vårt folk i alltför ringa grad fått upp ögonen. Vid restriktioners tillämpning kunna misstag begås och olämpliga metoder komma till använd-ning, men det är icke nyttigt för den goda saken, om allmänheten bibringas den föreställningen, att de ansvariga i restriktionerna se en trakasserings-möjlighet, som de av maktlystnad eller andra diskrediterande egenskaper icke vilja låta gå sig ur händerna.

Upplysning i allmänhet och sär-skilt i alkoholfrågan är säkerligen en nödvändig betingelse för förbättrade förhållanden på detta som på andra om-råden, men den utomordentliga för-bättring i det allmänna nykterhetstill-ståndet, som en kortare tidsperiod uppvisar, kan knappast förklaras så-som resultat av »stigande upplysning», ty denna kommer icke hastigt och ryckvis. Lagstiftningsåtgärder, som minska frestelser, dränera trask och skärpa den enskildes ansvar i hans för-hållande till rusdryckerna, äro nöd-vändiga och beprövade medel i kam-pen mot alkoholens skadegörelse och bidra-ga i sin mån till ökad upplys-ning, kanske väl så mycket som den upplysning, som alla rekommendera, men få praktisera. När i Stockholm under femton år, trots skärpt polisbe-vakning, fylleriförelserna gått ned med 72 %, ungdomsfylleriet med 83 %, sjukhusalkoholismen med 80 %, vålds-brotten med 60 %, konsumtionen av spritdrycker med mellan 40 och 50 %, utan tillämpande av nämnvärt höjda varupriser och trots ökad köpkraft, har man anledning häruti i främsta rum-met se ett uttryck för de nykterpoli-tiska åtgärder, som vidtagits, och des-sas återverkan på det allmänna fö-reställningssättet om sprit och spritmiss-bruk, även om man ingalunda bör för-neka, att den allmänna upplysningen under dessa sista femton år alltfjämt gått framåt, förmodligen ungefär lika mycket som fallet varit under de när-

mast föregående femtonårsperioderna, vilka ifråga om de registrerbara alkoholverkningarna dock företett en rakt motsatt bild.

1928 års riksdag har ansett, att den nuvarande rusdryckslagstiftningen bör underkastas en grundlig och förutsättningslös revision, för att det må kunna utrönas, om förändringar kunna vidtagas eller omläggningar göras, som skulle på ett än verksammare sätt gagna folknykterheten. Direktiv för utredningen äro icke givna, och bakom det enhälliga beslutet ligga vitt skilda synpunkter och varandra helt motsatta intressen och förväntningar. Då kritiken från såväl förbudsvänligt som motsatt håll mot den nuvarande ordningen varit stark och ihållande, torde det icke vara annat än gott att säga om beslutet. I varje fall står den *nya nykterhetskommittén*, som, då detta skrivs, ännu icke är utsedd, inför många och svåra uppgifter, som icke kunna lösas i en handvändning. Under de år, som komma att förgå, innan dess resultat ligger på bordet, kommer förmodligen ett visst, ej ovälkommet lugn att breda sig över spritfrågorna. Detta lugn, som redan synes ha inträtt, kan icke rimligtvis störas av att jag, som under en följd av år visserligen stått närmare centrum än periferien av det nykterhetspolitiska skeendet i landet, men som i fortsättningen ej skall störa någon i hans uppfattning i dessa ting, söker att i sammanträngd form ange min syn på några av de frågor, som komma att bli föremål för kommitterades prövning.

Ser man nykterhetspolitikens främsta uppgift i att sänka alkoholkonsumtionen, behöver man ej tillämpa individuell kontroll å utminuterungen. Det räcker med att tillämpa en mer eller mindre prohibitiv prissättning. I Danmark har man höjt priset på en flaska akvavit från 65 öre till 8 kronor, i England en flaska whisky från 3 shillings till 12 shillings. Konsumtionen har också gått ner ofantligt, i England med c:a 50 %, i Danmark med ej mindre än 80 %!

I en svensk tidning läste jag nyligen i en för övrigt mot »systemet» välvilligt hållen artikel: »Det torde dock vara värt att lägga märke till, att alkoholförtäringen gått mera tillbaka i länder, där intet system funnits, än hos oss.» Och i en annan framhölls konsumtionssiffran per capita och år såsom »det viktigaste av allt».

Så olika kan man se på saken! Bland siffror från alkoholområdet känner jag inga så intresselösa, för att icke säga värdelösa, som de genomsnittliga konsumtionssiffrorna från olika länder. En dylik siffra kan vara låg,

men alkoholmissbruket svårt och utbrett. Finland är ett exempel härpå — både före och efter förbudet. Den genomsnittliga konsumtionssiffran kan vara hög och alkoholmissbruket långt mindre utbrett, givetvis beroende därpå att konsumtionen icke är inskränkt till allenast en viss del av befolkningen (exempelvis männen), men framför allt därför att konsumenterna fördela den jämnare på årets dagar och under dagens timmar. Icke *huru mycket* det drickes men *huru* är det betydelsefulla. (Tesen dock icke gjord för att missbrukas!)

Det svenska restriktionssystemet har icke i första hand äsyftat en sänkning av konsumtionen. Det har avsett ett borttagande av den del av konsumtionen, som ger upphov till missbruk, d. v. s. till berusning och oordning, till råhet och fara för omgivningen, till minskning av arbetskraften och familjens utarmande. Den minskning på 30 å 40 % av spritdryckskonsumtionen, som restriktionssystemet medfört i Sverige, harmonierar bättre med den föresatta uppgiften än vad fallet vore, därest konsumtionsminskningen uppgått exempelvis till 80 %. Att en i fiskaliskt syfte genomförd stark beskattning av alkoholhaltiga drycker kan medföra socialt goda verkningar, skall icke förnekas. På samma sätt kan ett i socialt syfte uppbyggt restriktionssystem mödföra statsfinansiellt gynnsamma följder. Ett omätligt fördyrande av priset drabbar dock alltid i första hand måttliga, sparsamma individer, vilkas alkoholkonsumtion ej bidrar till samhälligt elände, under det att dess verkan på självsvaldet och omätligheten är mera svårberäknelig. Det måste också betänkas, att höjda alkoholpris sannolikt verka på ett sätt i ett land som Danmark, där brännvinet brukats ofta men i smärre kvantiteter, ungefär som en krydda till maten, och där befolkningen har en sparsam läggning; på ett annat sätt i Sverige, där sparsamheten i varje fall icke hör till nationaldygderna, och där alkoholvanorna sedan urminnes tider varit inriktade på fest, på stora kvantiteter på en gång, vid bestämda tillfällen — däremellan ofta total avhållsamhet.

Skall emellertid en verklig nykterhetseffekt åstadkommas medelst höjda priser, måste prishöjningen vara betydande. Fråga är, om den icke måste vara så betydande, att den helt enkelt icke låter sig genomföra under andra förhållanden än så säregna som dem, det stora kriget skapade.

Många anse, att det i Sverige tillämpade försäljningssystemet i och för sig är något onaturligt, innebärande

ett för nationen nedsättande förmynderskap. Förhåller det sig verkligen så? Är det icke ganska naturligt, att man säljer nyttigheter fritt till vem som vill köpa dem och som har pengar? Är det icke ungefär lika naturligt, att man säljer starka gifter allenast på läkares recept? Men redan då vi komma till ämnen sådana som våra vanliga sprängämnen, som äro nyttiga, men, i orätt mans hand, farliga, tillämpa vi en individuell försäljningskontroll. För min del har jag icke kunnat få köpa dynamit att spränga sten med på mitt lantställe utan intyg från kommunalnämndens ordförande, och intyget har gällt blott en viss kvantitet. När jag behövt mera, har jag måst skaffa ett nytt intyg.

Att en social explosivvara sådan som spritdryckerna i försäljningshänseende behandlas ungefär på samma sätt, och att man icke i ett civiliserat och industrialiserat samhälle, där dessa drycker åstadkomma oerhört mycken ofärd, vill sälja dem fritt till vem som helst, bara pengar läggas på disken, synes mig ganska naturligt. Men den individuella kontrollen måste göra skäl för sitt namn. Den får icke övergå till ett ransoneringssystem. Då är den dömd att misslyckas i sitt uppsåt att skapa större nykterhet.

Om bestämmelsen rörande de *fyra litrarna* har det ordats och politiserats så mycket, dess förmåga att tilldraga sig uppmärksamheten både inom och utom landet är så påfallande och står i så dålig överensstämmelse med den blygsamma uppgift i systemet den avsett att fylla, att det förefaller mig, att man nu borde vara mogen att taga bort den. En gång, när systemet var ungt, var denna fyrväpling nödvändig, när alla faktorer voro obekanta, ingen erfarenhet låg för handen och hundratusentals kunder, om vilka man intet visste, skulle inregistreras under löppet av några månader. Nu borde tiden vara inne för tillämpande av en verklig individuell kontroll, varmed jag menar, att ingen nytillkommande borde erhålla motbok, med mindre vederbörande systembolag varit i tillfälle att genom kvalificerad och för uppgiften tränad personal komma i *personlig förbindelse* med honom, tala öppet och förtroendefullt med honom och så att säga avsluta ett kontrakt om de former, under vilka han önskar göra sina inköp, om de antagliga kvantiteterna, hans förhållanden och behov, hans användande av ombud, m. m. m. Säkert skall man härvid finna, att mängden nöjer sig med långt mindre kvantiteter än som nu schematiskt månatligen tilldelas, men att han önskar större handlingsfrihet vid verkställande

av sina inköp. Andra komma att lämna sådana upplysningar, att anledning ej förefinnes att vägra inköpsrättens anpassning efter större behov än vad som nu maximalt kan medgivnas, varigenom en mängd svårigheter med »extra»-ansökningar o. d. kunna avlägsnas. Den, som anmält sig önska erhålla motbok, bör dessutom personligen underrättas om meningen med kontrollen, han bör få veta, att, om han med sina inköp avser att fylla allenast egna och familjens behov, framtida friktionsanledningar icke behöva inträffa. Den möjlighet till personlig kontakt och anteckning av föreliggande förhållanden, som genom detta tillvägagångssätt bleve en följd, det större förtroende, som från bolagets sida kunde visas, skulle verka utjämnande. De, som skaffa sig motbok, därtill drivna av andra eller i syfte att överlåta sin inköpsrätt åt andra, inlåta sig icke gärna i samtal, men ha ingenting emot att underteckna nödiga formulär! Toges den lagstaddade maximikvantiteten bort, skulle troligen ingen fara därav följa, då bolagen med sin nuvarande erfarenhet och med de många möjligheter, som föreligga för överordnad myndighet att följa deras verksamhet, säkerligen skulle handla under samma ansvar som nu, men utan den bundenhet i formerna, som hos allmänheten alstrar missnöje och driver kontrollen ut på ransoneringens farliga stråt. Särskilt för landsbygden och dess befolkning skulle lämpligare och naturligare inköpsbestämmelser kunna småningom utformas.

Rörande 21- eller 25-årsgränsen, har det även stått politisk strid. Hellre än att införa en 25-årsgräns, borde man borttaga 21-årsgränsen! Ingen lagstaddad åldersgräns kommer då att erbjuda valtaktiska fästepunkter för yrkande på »reformer». Intet bolag i detta land skall ändå falla på den idén att ge unga män under 21 år motbok. Huru bolagen komma att använda sin frihet, ha de redan visat nu, då endast ett mycket ringa antal motböcker utlämnats till unga män under 25 år.

Det ofta påtalade »godtycket» kan visserligen icke genom detaljbestämmelser i lagstiftningsväg elimineras från ett system med individuell försäljningskontroll, utan att därvid skapa dess motsats—ransoneringsystemet. »Godtycket» avlägsnas genom bättre organisation och lämpliga stadganden rörande personal och besvärått.

I organisatoriskt avseende torde i första hand *systembolagens antal* böra tagas under överbägande. Dessa bolags förvaltningskostnader skulle kunna nedbringas med säkerligen halvan.

möjligt ett par miljoner kronor, därest deras antal, som nu är över 100, inskränktes till ett 30-tal, och utminuteringsfilialer inrättades på de orter, som bleve utan självständiga bolag. Många missbruk skulle härigenom komma att avskaffas och friktioner med allmänheten att minskas. Intet nykterhetspolitiskt intresse skulle åsidosättas. Samarbetet mellan de lokala nykterhetsnämnderna och systembolagen måste upprätthållas och vidare utvecklas. Med det minskade antalet systembolag följer större lätthet att besätta styrelseposterna med lämpliga personer. Särskilt bör det dragas försorg om, att i bolagens förtroende-nämnd utses framstående och representativa män, som bliva en borgen för målmedveten och fast, men hänsynsfull tillämpning av gällande bestämmelser.

Att omdana systembolagen till något slags myndighet eller nämnd, torde icke vara lämpligt, även om villigt skall erkännas, att bolagen i sin funktion föga likna aktiebolag i allmänhet. Det säger sig nämligen självt, att ett systembolags handlingar icke kunna vara offentliga.

För att på en gång underlätta Kontrollstyrelsens maktpåliggande arbete och skänka en orolig opinion större trygghet för ömtåliga frågor allsidiga behandling, bör det undersökas, huruvida den samverken, som redan nu i vissa frågor är anbefald mellan Socialstyrelsen och Kontrollstyrelsen, icke kunde ytterligare utvecklas och befästas. Nykterhetsnämnderna höra redan nu under Socialstyrelsen, systembolagen under Kontrollstyrelsen och gemensamhetsområdet dessa ämbetsverk emellan borde kunna utvidgas. För frågan om besvärinstans för missnöjda eller förörrättade kunde måhända en annan lösning vinnas än den nuvarande.

Utskänkningsfrågorna äro för många och för invecklade för att kunna göras till föremål för omnämnande i denna korta uppsats. Men försåvitt de sociala synpunkterna skola vara vägledande för den nya kommittén, kan den icke undgå att taga ställning till frågan, huruvida icke systembolagen eller av dem bildade eller fristående men på samma grunder vilande organ kunna användas för att sanera kaféträskan i de större och medelstora städerna och de oeffterrättliga förhållanden, som äro förbundna med ungarshotellen och deras verksamhet. Dessa hotell, liksom i stor utsträckning kaféerna, böra överföras i samhälleliga organs ägo eller läggas under dessa organs regi. Privatekonomen i all ära! Jag går gärna med

på, att den är (affärs-)livets salt och att, om den icke finnes, livet skulle stagnera och ogräs växa, där nu skördar bärgas. Men vissa områden av affärsverksamhet där fulhet och snusk följa i spåren, böra icke utlämnas åt privat konkurrensintresse. För dylik verksamhet fordras andra metoder än dem, detta intresse förstär sig på och arbetar med. Det är fast obegripligt, att förhållandena i de större städerna på här ifrågavarande områden skola tillåtas medföra så mycken fattigdom och dölja så mycken brottslighet och annat samhälligt elände, endast därför att en samhällsekonomisk doktrin kräver 100 %ig tillämpning.

Vissa bestämmelser i den nuvarande rusdryckslagstiftningen tillhöra nog dem, om vilka det kan sägas, att de alstra mer irritation än nykterhet. Hit höra en del tidsbestämmelser för utminuterungen, vilka medföra trängsel och besvärigheter vid expeditionerna. Men framför allt har den kommunala restriktionsforan, som hägnas av vår nuvarande lagstiftning, varit ägnad att åstadkomma ojämheter i tillämpningen av utminuteringsbestämmelserna, som icke verkat lyckligt på den allmänna opinionen. Stadsfullmäktige ha på många orter trots sig böra skärpa vissa bestämmelser utan att rätt förstå effekten härav: försäljningskvantiteter ha nedskurits, åldersgränser höjts, villkor om fulljord skattebetalning införts i oktrojbestämmelserna m. m. — allt resulterande i skärpning av *ransoneringstendensen* och försvårande av den individuella kontrollen.

Man frågar sig, om icke en lösning av dessa svårigheter kunde vinnas genom bestämmelser, som låta den kommunala självstyrelseprincipen få sitt och restriktionssystemet sitt. Kommunens rätt att inom det helas ram styra sig själv bör anses tillgodosedd, när den har obesuren rätt att för sitt områdes vidkommande inlägga veto mot såväl utminuterung som utskänkning, men, därest den önskar endera eller båda av dessa försäljningsgrenar, nödgas mottaga den i den form, som statsmakterna bestämt och handhavd på det sätt härför utsedda organ finna nödigt och nyttigt.

Till slut en anmärkning i största korthet.

Det framhålles med all rätt, att alkoholförhållandena inom ett samhälle böra ordnas med och icke mot den allmänna opinionen. Allmänhetens villighet att underkasta sig de frihetsinskränkningar och besvär, vilka tyvärr äro ett restriktionssystem oskiljaktiga, står emellertid i en bestämd relation till samma allmänhets insikt

om den nytta de påbudna och upprätthållna åtgärderna medföra. Är nyttan påtaglig, är villigheten till uppoffringar större. Är nyttan mindre påtaglig, växer retligheten och obenägenheten att foga sig.

För försäljningsbestämmelsernas, nykterhetsnämndernas m. fl. effektivitet är emellertid den *olaga handeln* av utslagsgivande betydelse. Den yrkesmässiga insmugglingen av spritdrycker måste, alltså icke minst för avspänningen på det nykterhetspolitiska området, stävas med helt andra medel än de nuvarande. Smuggling av sprit får icke jämföras med annan smuggling. Det ekonomiska brottet mot staten, som all smuggling innebär, är ringa i jämförelse med spritsmugglarens brott. I ett land med försäljningsbestämmelser sådana som Sveriges ockrar spritsmugglaren på lasten och fattigdomen, och genom sin verksamhet söker han upphäva de skyddsåtgärder, samhället genom sin nykterhetslagstiftning vidtagit för kvinnor och barn och för egen säkerhet. Man må icke slå sig till ro med att de insmugglade kvantiteterna dessbättre icke äro överbärande stora. Jämförda med den lagliga försäljningen inom landet, äro de med all säkerhet mycket obetydliga. Men om av hundra liter brännvin, försälda på lagligt sätt inom landet, endast en viss mindre del gör påtaglig och uppenbar skada, så komma av hundra liter insmugglat brännvin troligen alla hundra till missbruk. Håri ligger spritsmugglingens största betydelse.

När staten genom en extraordinär beskattning årligen tillföres omkr. 100 milj. kronor på rusdryckernas försäljning, förefaller det ej orimligt, om man krävde, att några få procent av denna vinst finge användas till upprätthållande av de försäljningsbestämmelser, varur vinsterna härfluta. Det begäres icke att skattebetalarna men väl konsumenterna skola betala vakthållningen. Vårt samhälle står handfallet inför smugglingsfaran. Den materiel, med vilken vi äro utrustade, är ineffektiv. De personer, som äro anställda för spritsmugglingens bekämpande, äro fåtaliga och den organisation, som föreligger är splittrad. Stockholms tullpolis har en enda motorbåt (en gåva av utomstående!) till sitt förfogande, där motorn är så gammal och dålig, att den brukar stanna när den skall gå. Några mil utanför våra kuster tillåtas fartyg uppehålla sig, som icke gå i trafik, icke uppföra sig på havet som vanliga sjöfarande, d. v. s. gå närmaste och säkraste vägen från en hamn till en annan, utan ligga

stilla dagar och veckor, utan att tjocka förhindrar deras färd, fiske eller annan laglig verksamhet är föremål för deras omsorger. Alla veta, att de äro lastade med sprit och *hela deras verksamhet skulle vara fullkomligt omöjliggjord*, därest de icke visste, att de lägo tryggat utanför tremilsgränsen. De känna sig ungefär som lekande barn, som nått »berg». De tjänstgöra som depåfartyg för mindre farkoster, vilka vid tjänligt tillfälle och med ringa utsikt till upptäckt taga sig in till kusten.

Vore det för mycket begärt, att Sverige sökte spränga denna smugglingsbörs, som hålles utanför dess kuster? Genom internationella överenskommelser, åtminstone omfattande Östersjön, som medgäve rätt åt örlogsmän att anmoda fartyg, som visar uppenbarligen misstänkt manövrering, att legitimera sin last och, därest spritdrycker utan laglig destination påträffas, föra det till hamn och ställa det till ansvar på samma sätt, som om smuggling i teknisk bemärkelse konstaterats. Skulle en sådan rätt föreligga, skulle ingen storsmugglare våga ge sig ut på havet, ty risken bleve alltför stor, sedan *tryggheten* försvunnit. Visitering behöfve troligen endast mycket undantagsvis förekomma.

»Denna plan är ogenomförbar, ingen makt skall tillåta att friheten på havet kränkes.» Vilken frihet? Friheten att använda havet för annat än vad sjörätten är avsedd att garantera: *fri färdeväg?* Att utanför eget eller främmande lands kust etablera operationsbas för kränkande av landets lagar — inneslutes detta i vad man menar med havets frihet? Om svenska medborgare på svenska fartyg lägga sig utanför ett annat lands kust och förse dess smugglare med sprit, om detta fartyg blir infört till hamn, lasten och fartyget beslagtagna — upprör detta svensk rättskänsla? Skulle Sverige lägga sig ut för att skadestånd lämnades åt dessa spritsmugglande svenska statsmedborgare?

Problemen, som den nya nykterhetskommittén får att lösa, bli många och svåra, om kommittén *vill* någonting, d. v. s. vill göra det möjliga för folkets kroppsliga och andliga hälsa. Lättare blir uppgiften, om kommittén faller för frestelsen att göra politik, d. v. s. allenast taga hänsyn till dem, som ivra för frihet, i särdeles grad på alkoholområdet, och till dem, som ivra för förbud. En väg finnes, som gör de förra mera tillfredsställda och de senare mindre missnöjda. Skall man inslå på denna väg? Att riva är alltid lättare än att bygga upp.

The history of the United States is a story of growth and change. From the first settlers to the present day, the nation has expanded its territory and diversified its economy. The early years were marked by the struggle for independence and the establishment of a new government. The middle years saw the westward expansion and the industrial revolution. The late years have been characterized by the challenges of the world wars and the civil rights movement.

The United States has always been a land of opportunity. It has attracted immigrants from all over the world, who have brought with them their skills and their dreams. The result has been a melting pot of cultures and a rich heritage. The American dream is a dream of a better life, a life of freedom and prosperity. It is a dream that has inspired millions of people and has made the United States a great nation.

The history of the United States is a story of triumph and adversity. It is a story of the courage of our forefathers and the resilience of our people. It is a story of the challenges we have faced and the progress we have made. The United States is a nation that has the power to change the world. It is a nation that has the potential to create a better future for all.

